

ДЕМОНОЛОГИЯ

Основното понятие за свръхестествено същество, което се открие по време на теренната работа е таласъм⁷⁹. То е навлязло трайно в ежедневния език и на петте диалектни субгрупи в трите села и често на респондентите им бе нужно известно време, за да възстановят характерния за тяхната субгрупа интерпретант. С *таласъм* бива превеждано ромското понятие *чохано*, което е типично за калдерашите, калайджиите, хорахане и даскане рома. Лударите посочваха два различни интерпретанта със сходен фонетичен състав: *строгой* и *тригой*. Сивите гълъби освен *таласъм* използват и думата *вампир*, обяснявайки какво представлява съществото. Всъщност *чохано*-то съчетава в себе си образите и свойствата на почти всички “мъжки” същества, познати в българската демонология.

То е едновременно таласъм, вампир, плътеник, стопан и караконджул⁸⁰. Обясненията как изглежда *чохано* и какъв е неговият произход предлагат един доста широк спектър от представи.

Едната от представите е, че покойникът трябва да преспи у дома си една нощ, иначе би поискал да се върне от онзи свят, за да го направи. Прибързаното изнасяне на трупа от дома му е първата възможност покойникът да се превърне в *чохано*. Втората възможност е резултат от първата представа. Ако по време на престоя си през тази нощ той бъде прескочен от котка, кокошка или друго домашно животно – може да вампиряса. По тази причина през ноща тялото бива пазено – обикновено от хора от третата възраст. В *чохано* се превръщат и починалите от неестествена смърт – убийство, удавяне, падане от високо – особено ако смъртта е настъпила бавно и те са се мъчили известно време преди да се разделят с живота. Според един от разказите, широко разпространен в с. Йоаким Груево, собственик на месарница, след смъртта си, става *чохано* и се връща при жена си. Половината жители от

⁷⁹ От средногръцки демон на мястото

⁸⁰ **Таласъм:** Духът на починал предтеча с неопределен облик, който е покровител на дома или пазител на заровено в земята имане. Съществуват зли таласъми, които обитават запустели сгради. В таласъм се превръща също така душата на човек, чиято сянка е зазидана в мост, чешма или воденица. **Стопан:** Къщен дух, който се появява във вид на човек в критични за домакинството моменти. Обикновено е невидим и се чува само тропането му по тавана. Периодично му се приготвя курбан, а понякога и от ястията се отделя за стопана и му се качва на тавана. **Жараконджул:** Зъл дух, който плаши хората нощем, хвърля ги в дълбоки вирове и пропасти в периода от Бъдни вечер (24.12) до Йордановден (6.01). От тур. *korucu* – ужасен; опасен. **Вампир:** Уплътнената душа на умрял човек, която взема неопределена форма – човешка сянка, котка, куче, кокошка, купа сено. Нощно време ходи по тавана, разхвърля къщата и измъчва близките си и домашния добитък като се опитва да ги удуши или да изпие кръвта им. Вампирът върлува до 40 дена след смъртта, докато душата е още на земята. **Плътеник:** Ако вампирът успее да преживее 6 месеца, той трайно получава плът и става отново човек в предишния си облик. Може да се жени и да има деца. Обикновено отива да живее в друго селище, където не го познават. Може да взима образа на куче или вълк и в такава форма напада собствените си жена и семейство през деня (Вакарелски 1977; Панчџевски 1993; Маринов 2003).